

Володимир ДОЛІНОВСЬКИЙ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КОМПЛЕКТУВАННЯ БЕРНАРДИНСЬКОГО АРХІВУ У ЛЬВОВІ (1784–1918 рр.)

Історія становлення та діяльності архівних інституцій є однією з актуальних та малодосліджених проблем в історіографії загалом і в архівознавстві зокрема. Важливим етапом розвитку архівної справи в Україні було заснування історичного архіву у Львові, особливості формування та функціонування якого зумовлювалися тогочасним адміністративно-політичним устроєм.

Дослідження організації та діяльності архіву знайшло часткове висвітлення переважно в польській історіографії¹. Серед найважливіших публікацій з даної проблематики можна назвати розвідки П. Домбковського² та С. Соханевича³. Стислі відомості про утворення, діяльність та документальний склад архіву подають у своїх працях А. Шнайдер⁴, С. Пташицький⁵, С. Кутшеба⁶ та Е. Хвалевік⁷. Особливості комплектування Крайових архівів актів гродських і земських у Львові та Кракові документальними матеріалами та значення їх для науки показав сучасний польський дослідник С. Цяра⁸. В той же час характеристику документів і матеріалів Бернардинського архіву подав у своїй статті історик та архівознавець ХІХ ст. І. Линниченко⁹. Питання організації та функціонування архіву розглядали також українські архівісти Н. Врадій¹⁰ та І. Сварник¹¹.

Метою дослідження є розгляд передумов створення, основних етапів діяльності та особливостей комплектування Бернардинського архіву. Це зумовило наступні завдання: відобразити процес організації і функціонування архіву, показати шляхи формування його документального складу; визначити джерелознавчу вартість архівних збірок.

Нова організація судочинства, пов'язана з ліквідацією гродських і земських судів Галичини в 1783 р. та запровадженням нових шляхетських судів (*fora nobilia*), призвела до втрати практичного значення старих судових актів. На підставі розпорядження Крайового трибуналу від 27 грудня 1783 р. документальні матеріали судів були привезені до Львова і сконцентровані у колишньому приміщенні бібліотеки Бернардинського монастиря¹² (звідси – друга назва архіву). На цій джерельній базі в 1784 р. був організований архів з офіційною назвою “*Caesareo-regium antiquorum actorum terrestrium et castrensiu Galiciensium tum corroborationis documentorum officium*” (Цісарсько-королівський уряд

давніх галицьких гродських і земських актів і корроборації документів), а його регентом (*regens actorum antiquorum*) 9 грудня 1784 р. призначено Антонія Полетила¹³, який перед тим завідував давніми документами Крайової Табулі – установи для обліку нерухомого майна¹⁴. Інструкція Апеляційного трибуналу від 22 листопада 1784 р. про новий порядок засвідчення документів у зв'язку з ліквідацією гродських і земських судів згадує як про новий архів (“установа”), так і про його регента А. Полетила та інших співробітників. У пункті 8 інструкції говориться про розміщення давніх книг у Бернардинському монастирі: “Регенту для його писарів вже виділено просторе приміщення для розміщення давніх актів, в якому почнеться засвідчення документів, а також переписування судових книг, які повинні бути перенесені з місць судів для їх кращої збереженості”¹⁵.

Велика кількість зосереджених в архіві документів, їх різноманітність та брак відповідного довідкового апарату до них змусили місцеву владу вжити заходів для впорядкування архіву. У 1785 р. Галицький Становий комітет уперше звернувся до імператора з таким проектом. Проте лише після його повторного подання 28 лютого 1787 р. уряд задовольнив це прохання декретом від 24 травня 1787 р.¹⁶ Внаслідок цього доручення А. Полетилі видано інструкцію, в якій йшлося про нумерацію книг, складання до них науково-довідкового апарату (індексів) та відновлення знищених і пошкоджених документів¹⁷. Для виконання відповідних робіт до архіву прийняли 150 писарів, якими керували А. Полетило та А. Щука¹⁸. На думку С. Соханевича, робота над індексацією та впорядкуванням книг тривала до червня 1800 р.¹⁹ Цю думку підтримують дослідники С. Пташицький²⁰ та С. Кутшеба²¹. Свідчать про це й архівні документи²². Натомість О. Петруський і Л. Татомір²³, а також А. Шнайдер²⁴ закінчення робіт датують 1790 роком, вказуючи при цьому, що писарі працювали кільканадцять років. За свідченнями історика та працівника архіву П. Домбковського, робота над систематизацією актів тривала 3 роки (1787–1790), які можна назвати періодом творення архіву²⁵.

Як самостійна державна установа, архів проіснував недовго. Імператорськими декретами від 16 грудня 1808 та 3 січня 1810 рр. його реорганізовано і підпорядковано Шляхетському судові у Львові як частину Крайової Табулі, директором якої був і директором архіву²⁶.

Втрата практичного значення актів архіву робила його утримання тягарем для уряду. 18 квітня 1869 р. Галицьке намісництво запропонувало Крайовому відділу прийняти архів у своє підпорядкування²⁷. Через фінансові розбіжності обох сторін переговори в цій справі затягнулися на кілька років.

Нового розгляду справа набула аж 1876 р. На одному із засідань Крайового Сейму виступив посол Й. Шуйський, наголосивши, що ви-

рішення питання архівів є в інтересах науки²⁸, на іншому – Правнична комісія представила звіт, в якому підкреслила, що прийом архіву гродських і земських актів є обов'язком честі краю, оскільки його збірка є найціннішою пам'яткою історичного і суспільного життя²⁹. Тоді Крайовому відділові спільно з Академією наук доручено скласти і представити на ухвалення Сейму статут організації Крайових архівів, який би відповідав їх практичним і науковим цілям³⁰. Відповідно до цього, у 1877 р. представлено проект статуту, який надавав архіву виразного наукового спрямування і відступав від ідеї централізації архівів, делегуючи рівні права Львівському і Краківському архівам³¹.

21 серпня 1877 р., згідно з ухвалою Сейму, Львівський архів перейшов у підпорядкування Крайового відділу, отримавши нову офіційну назву – Крайовий архів гродських і земських актів у Львові³². Паралельно вживалася й стара назва – Бернардинський архів. Таким чином, архів знову став самостійною установою.

15 лютого 1878 р. складено детальну архівну інструкцію, що регулювала організацію та діяльність архіву³³. Прийняті в 1877–1878 рр. правові акти визначали, що директорами архівів могли бути лише професори університетів, які своїми науковими працями з історії чи права довели, що зможуть вміло і з розумінням предмету керувати архівними обов'язками³⁴.

Директором архіву було призначено засновника львівської історичної школи, автора публікацій з дипломатики та археографії, видавця джерел (II–XV томи фундаментального видання “*Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum t. zw. Bernardyńskiego we Lwowie*”: далі – AGZ) Ф. К. Ліске (1838–1891). Він провів реорганізацію та впорядкування архіву, а складені ним картотеки до актових книг стали основою для публікацій судових актів у формі регестів³⁵. З 1891 р. аж до смерті директором архіву був відомий історик права, фахівець у галузі спеціальних історичних дисциплін, зокрема генеалогії, О. Бальцер (1858–1933). Він вивчав історію гродських і земських судів, склав індекси до XI–XV томів AGZ, організував спеціалізовану бібліотеку. Під керівництвом О. Бальцера завершено складання інвентарів галицьких, перемишльських, сяноцьких гродських і земських актів³⁶.

Значних змін за період існування архіву зазнав штат працівників. У перші роки діяльності в архіві працювало лише декілька осіб: регент і писарі. В обов'язки останніх входили пошук документів і видача архівних довідок та копій³⁷. Після реорганізації архіву в 1810 р. персонал складався з директора, архівіста, писаря та старшого і молодшого судових виконавців, а згідно з інструкцією 12 лютого 1878 р. – з директора, одного ад'юнкта і чотирьох аплікантів³⁸. Відповідно до ухвали сейму 12 лютого 1897 р. визначався штат працівників у складі директора, двох ад'юнктів 1 і 2 класу та двох аплікантів³⁹.

Відродження самостійної Польської держави після Першої світової війни створило основу для організації нової архівної системи. Відповідно до положень перших нормативних актів, які визначали правові та методичні засади функціонування архівів, 1 жовтня 1919 р. Крайовий архів гродських і земських актів був підпорядкований Міністерству віросповідань і публічної освіти у Варшаві й одержав назву “Земський архів у Львові”⁴⁰. З того часу почався новий період його діяльності у системі архівних установ Другої Речі Посполитої.

Важливим напрямком організації та діяльності Бернардинського архіву є формування його документального складу. Фонди архіву склалися з документів двох категорій: актових книг давніх судово-адміністративних установ та депозитів⁴¹.

Після ліквідації гродських і земських судів до Львова потрапили судові акти Руського (гродські і земські книги перемишльські, сяноцькі, галицькі, жидачівські, теребовлянські, земські – пшеворські, гродські, земські і підвоєводські – львівські), Белзького (гродські і земські книги белзькі, буські, грабовецькі, городельські), Краківського (гродські і земські книги бецькі, гродські – сандецькі і освенцімські, земські – чховські і заторські) та Сандомирського воєводств (пільзненські гродські і земські книги), а також залишки актів судів з Любачева, Городка та Самбора⁴². Крім того, архів поповнили також книги підкоморських, каптурових (періоду міжкоролів'я), скарбових судів, земські книги Люблінського Коронного трибуналу для Брацлавського, Волинського, Київського та Чернігівського воєводств, які після перевезення з Любліна у 1764 р. зберігалися у Львові в орендованому приміщенні Ставропігійського братства⁴³.

На думку Є. Мотилевича, за кількістю документів Бернардинський архів посідав перше місце серед судових архівів Галичини⁴⁴. Історик та архівіст Г. Полячківна зазначала, що в той час на польській території лише Головний архів у Варшаві міг би рівнятися з Львівським розмірами і важливістю матеріалів, що в ньому зберігалися⁴⁵.

За станом на 1800 р. в архіві налічувалося 15 323 книг, фасцикулів та індексів⁴⁶, проте згодом ця кількість значно зменшилася. Згідно з договором від 3 травня 1815 р., у 1828 р. Австрія передала Росії грабовецькі і городельські гродські й земські акти, а 1848 р. – книги Люблінського Коронного трибуналу⁴⁷. Ситуації не виправили навіть отримані т. зв. корробораційні акти 1785–1854 рр., куди вносилися зобов'язання і договори, що не стосувалися земельних справ і налічували 185 книг та 160 індексів⁴⁸. У 1868 р. в архіві зберігалось 13 736 книг⁴⁹, а в 1874 р. – 14 302 книг, фасцикулів та індексів⁵⁰. (За даними А. Шнайдера, кількість книг складала 14 300 томів⁵¹).

Чергових втрат архів зазнав у 1887 р.,⁵² коли Крайовому архіву гродських і земських актів у Кракові передано бецькі гродські і земські (відповідно 820 і 60) та чховські земські книги (183) – разом 1063 томи.

В архіві залишилося 13 239 одиниць зберігання⁵³. Натомість, на думку П. Домбковського, до Кракова було віддано 1077 книг⁵⁴, а за підрахунками Е. Хвалевіка – 1083⁵⁵. В архівних документах знаходимо цифру 1068 томів⁵⁶.

На підставі ухвали сейму 12 лютого 1897 р. Крайовому архіву гродських і земських актів у Кракові передано пільзенські гродські і земські (відповідно 23 і 221), освенцімські і сандецькі гродські (409 і 798), заторські земські книги (77) – разом 1528 томів⁵⁷. Ця кількість проте знову не збігається з даними П. Домбковського (1524 книги)⁵⁸. За усіма підрахунками, загальна кількість справ, які зберігалися в архіві, повинна була становити 11 711 одиниць. Проте зустрічаються відомості про 11 675⁵⁹. За П. Домбковським – 11523 книг та індексів⁶⁰.

Депозити архіву за походженням можна поділити на депозити міст, містечок і сіл; депозити судів; депозити Крайової Фінансової Дирекції, а за змістом на документи до історії міст і сіл періоду Речі Посполитої; судові кримінально-політичні та інші акти австрійського періоду; друковані видання революційного змісту; книги й акти ґрунтових кадастрів, здійснених в австрійський період в 1789 та 1820 рр.

22 липня 1887 р. вийшов циркуляр Крайового відділу до міст і містечок Галичини, крім Львова і Кракова, про належне зберігання архівних матеріалів або віддання актів у депозит архівам⁶¹. Мета циркуляру полягала у доступності архівних матеріалів для науки. Через низку причин (від банального нерозуміння циркуляру до нефаховості осіб, які склали відповідні інвентарі) акція не дала належного результату. Однак, на думку Г. Полячківни, це мало важливе значення, оскільки вдалося врятувати від втрати і знищення цінні пергаменти, судові книги і різні акти з правового життя міст і сіл⁶².

До архіву на зберігання потрапили документи 61 міської і сільської громад Галичини: Бабичів, Бродів, Грималова, Дрогобича, Дубецька, Жидачева, Зборова, Краковця, Мостиськ, Немирова, Потелича, Рогатина, Самбора, Сокаля, Стрия, Сянока, Теробовлі, Тернополя, Тичина, Фірлеїва, Хирова, Яричева та ін., а також депозити 2 парафій (Новотанця і Яворова). Загальна кількість отриманих документів становила 194 пергаменти, 509 паперових актів та 504 книги⁶³. Крім того, за даними С. Соханевича, архів отримав інвентарі архівних матеріалів 39 громад⁶⁴: Белза, Болехова, Буська, Галича, Глинян, Жидачева, Жовкви, Золочева, Коломиї, Любачева, Миколаєва, Перемишля, Снятина та ін.⁶⁵

Завдяки нормативно-правовим актам 1897–1900 рр. про переказування судових актів у депозит архіву та проведення експертизи їх цінності, архів поповнився багатьма документами. Варто підкреслити два депозити Крайового карного суду у Львові. Один обіймає близько 400 фасцикулів актів кримінально-політичного характеру за 1834–1853 рр., а також збірку 349 революційних друкованих видань польською, ні-

мецькою, французькою, російською та латинською мовами, конфіскованих австрійською владою, другий налічує 30 фасцикулів актів політичного змісту 1861–1870 рр., які стосуються повстання 1863 р. Цінними також є два депозити Вищого Крайового суду у Львові. Один з них містить документи XVIII ст., які пояснюють виникнення та організацію Галицької Табулі, другий – налічує 82 фасцикули кримінально-політичних процесів⁶⁶. Крім того, в депозиті архіву зберігаються акти колишніх судів Галича і Старого Самбора за 1796–1845 рр., депозит Станіславівського суду із залишками актів колишнього шляхетського суду, депозити судів в Чорткові і Самборі⁶⁷.

Найпізніше в депозит архіву надійшли матеріали поземельних кадастрів Галичини з 1789 та 1820 рр. – т. зв. Йосифінська і Францисканська метрики, що зберігалися в приміщенні Крайової Фінансової дирекції⁶⁸. Ініціювало передавання метрик у депозит архіву у 1903 р. Коло консерваторів Східної Галичини на чолі з професором Л. Фінклем. Вперше це питання було порушене в листі до Кола 31 липня 1903 р., яке виступало посередником між Крайовим відділом та дирекцією архіву з одного боку і Фінансовою дирекцією – з іншого⁶⁹. Переговори затягнулися частково через позицію Крайового відділу, який поставив умову, щоб переміщення актів не вимагало розширення приміщення архіву і не потягнуло за собою жодних витрат⁷⁰. Через необхідність купівлі нових стелажів це виглядало неможливим. Однією з умов було також укладення детального інвентаря складених у депозит метрик⁷¹.

Свою позицію Крайовий відділ змінив під впливом донесення О. Бальцера 19 лютого 1905 р., в якому обґрунтовано наукову цінність збірки, що була першорядним джерельним матеріалом для історично-статистичних досліджень з історії суспільно-господарських відносин в Галичині. Вагомим аргументом на користь передачі метрик у депозит архіву були: неможливість їх наукового використання через формальні труднощі (складна система доступу з боку приватних осіб, відсутність відповідних приміщень для наукової роботи), а також загроза поступового знищення внаслідок зберігання у невідповідному приміщенні⁷². П. Домбковський припускав, що книги, які не мали практичного значення для фінансових влад, могли бути призначені просто на знищення⁷³. Фінансове питання було вирішено 7 жовтня 1906 р., коли Крайовий відділ виділив дирекції архіву 800 корон на купівлю стелажів для розміщення Йосифінської метрики⁷⁴.

Протягом серпня–вересня 1907 р. книги були складені в депозит архіву⁷⁵. Відповідно до укладеного інвентаря метрика налічувала 5546 книг⁷⁶. Очищені і впорядковані відповідно до територіально-адміністративного поділу Галичини книги стали доступними для науки.

Справою відбору і переміщенням книг керував старший райця Фінансової дирекції Ф. Памула, якому допомагали райця М. Гросс та сту-

дент права М. Емлер⁷⁷. Великий обсяг робіт виконав ад'юнкт архіву П. Домбковський разом із аплікантами Б. Грушевським і Г. Ходиніцьким⁷⁸, а покажчик до книг метрики опрацював аплікант А. Оханович⁷⁹.

З 1 серпня до 13 жовтня 1908 р. тривав процес відбору і переміщення книг ґрунтової метрики 1820 р. До відбору залишилася менша частина Йосифінської метрики, надісланої додатково окремими податковими урядами⁸⁰. Через нестачу стелажів частина книг була складена на підлозі. Загальна кількість ґрунтових метрик 1787 та 1820 рр., складених у депозит архіву, налічувала 11 092 фасцикули⁸¹. Невідомо, чи збереглися б ці книги, якщо б і надалі залишилися на горищах та у підвалах провінційних податкових установ.

Архів видав квитанцію, в якій зобов'язувався на кожен запит урядових влад безплатно представляти роз'яснення, витяги і копії, дозволяти переглядати акти, робити з них копії і на вимогу книги повернути⁸².

Створення Бернардинського архіву у Львові мало велике значення для розвитку історичної науки. Важливу роль у становленні архіву як наукової установи відіграли зв'язки з численними науковими інституціями та осередками історичних досліджень. В архіві сформувалася справжня школа істориків-архівістів (Ф. К. Ліске, О. Бальцер, Б. Барвінський, С. Соханевич, В. Гейнош, П. Домбковський, Г. Полячківна, К. Малечинський). За роки свого існування архів досягнув високого наукового та організаційного рівня і відіграв важливу роль у збереженні багатой архівної спадщини. Актіві книги судово-адміністративних установ Галичини, а також отримані в депозит архівні збірки становлять першорядну джерельну базу для наукових досліджень з історії України XIII–XIX ст.

¹ Польські автори традиційно розвивали думку про польськість архіву.

² *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum akt grodzkich i ziemskich we Lwowie // *Pokłosie z dwudziestu lat pracy naukowej. Zebrane 1897–1917.* – Lwów, 1917. – S. 61–67. *Його ж.* Archiwum krajowe akt grodzkich i ziemskich // Там само. – S. 67–72.

³ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie. – Lwów, 1912. – 56 s.

⁴ *Schneider A.* Archiwa // *Encyklopedia do krajoznawstwa Galicyi.* – Lwów, 1871. – Т. 1. – S. 146–150.

⁵ *Ptaszycki S.* Encyklopedia nauk pomocniczych historii i literatury polskiej. – Cześć I. – Lublin, 1921. – 283 s.

⁶ *Kutrzeba S.* Historia źródeł dawnego prawa polskiego. – Т. II. – Lwów-Warszawa-Kraków, 1926. – 462 s.

⁷ *Chwalewik E.* Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinetu, muzea i inne zbiory pamiątekprzeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone. – Tom I (A–M). – Warszawa-Kraków, 1926. – S. 373–376.

⁸ *Ciara S.* Archiwa a uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78–1918. – Warszawa, 2002. – 180 s.; *Його ж.* Archiwa lwowskie w dobie autonomii

Galicji // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. – Rzeszów, 2004. – Том II. – S. 107–120.

⁹ *Линниченко И.* Архивы в Галиции // Киевская старина. – 1888. – Август. – Т. XXII. – С. 349–380.

¹⁰ *Врадій Н. Ф.* Центральний державний історичний архів УРСР у м. Львові // Третя республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Перша секція: Архівознавство. – К., 1968. – С. 22–41.

¹¹ *Сварник И. И.* Старейшему архивохранилищу Украинской ССР – 200 лет // Советские архивы. – 1985. – № 3. – С. 21–24.

¹² *Врадій Н. Ф.* Центральний державний історичний архів... – С. 24.

¹³ *Schneider A.* Archiwa... – S. 146.

¹⁴ Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник. – Львів-Київ, 2001. – С. 10.

¹⁵ *Сварник И. И.* Старейшему архивохранилищу Украинской ССР – 200 лет... – С. 22.

¹⁶ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 34.

¹⁷ *Schneider A.* Archiwa... – S. 147.

¹⁸ Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник. – Львів-Київ, 2001. – С. 10.

¹⁹ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 34.

²⁰ *Ptaszycki S.* Encyklopedia nauk pomocniczych historii... – S. 231.

²¹ *Kutrzeba S.* Historia źródeł dawnego prawa polskiego... – S. 409.

²² Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАУЛ), ф. 145, оп. 1, спр. 9, арк. 21 зв.

²³ *Pietruski O., Tatomir L.* Przedmowa // Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum t.zw. Bernardyńskiego we Lwowie. – Том I. – Lwów, 1868. – S. XI.

²⁴ *Schneider A.* Archiwa... – S. 147.

²⁵ *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 61; Archiwum krajowe... – S. 68.

²⁶ ЦДАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 9, арк. 13 зв.

²⁷ ЦДАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 4, арк. 4 зв.

²⁸ *Ciara S.* Archiwa lwowskie w dobie autonomii Galicji... – S. 110.

²⁹ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 37.

³⁰ ЦДАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 4, арк. 4 зв.

³¹ Попередній проект 1874 р. передбачав, що новостворений архівний уряд, який буде зцентралізований у Львові, очолить директор Львівського архіву, в компетенцію якого ввійде також нагляд і за Краківським архівом. (*Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 62).

³² ЦДАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 4, арк. 2, 5–6.

³³ ЦДАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 5, арк. 1–19 зв.

³⁴ ЦДАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 4, арк. 7 зв., 9–9 зв.

³⁵ *Кметь В.* Ліске Франц-Ксаверій // Українські архівісти (XIX–XX ст.): Бібліографічний довідник. – К., 2007. С. 357–358.

³⁶ *Bielińska M.* Balzer Oswald Marian (1858–1933) // Słownik biograficzny archiwistów polskich. – Т. I. – 1918–1984. – Warszawa-Łódź, 1988. – S. 29–30.

³⁷ *Сварник И. И.* Старейшему архивохранилищу Украинской ССР – 200 лет... – С. 22.

³⁸ ЦДІАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 9, арк. 13 зв.–14.

³⁹ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 41.

⁴⁰ Archiwum Ziemskie we Lwowie w latach 1920–1926 // *Archeion.* – 1928. – Т. 3. – S. 185.

⁴¹ В польській архівній термінології поняття “архівний депозит” означає архівні документи, віддані архіву на тимчасове або тривале зберігання на визначених умовах без передачі права власності на них. (*Polski słownik archiwalny.* – Warszawa, 1974. – S. 26–27).

⁴² *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 63.

⁴³ Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Путівник. – Львів-Київ, 2001. – С. 10.

⁴⁴ *Motylewicz J.* Środowisko historyczne archiwów lwowskich w latach 1870–1939 // *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* – Rzeszów, 2004. – Tom II. – S. 123.

⁴⁵ *Polackówna H.* Dr Antoni Prochaska, kustosz Archiwum Ziemskiego we Lwowie // *Archeion.* – 1930. – Т. 8. – S. VI.

⁴⁶ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 34–35.

⁴⁷ *Chwalewik E.* Zbiory polskie. Archiwa... – S. 373. Значно перебільшеними є свідчення І. Линниченка, який вважає, що внаслідок передачі книг архів скоротився на половину (*Линниченко І.* Архивы в Галиції... – С. 355).

⁴⁸ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 35; *Schneider A.* Archiwa... – S. 147; ЦДІАУЛ, ф. 776, оп. 1, спр. 18, арк. 3. На думку П. Домбковського, їх кількість становила 244 книги та 124 індекси. (*Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 64).

⁴⁹ *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 63.; Archiwum krajowe... – S. 69.

⁵⁰ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 35; *Chwalewik E.* Zbiory polskie. Archiwa... – S. 374; *Ptaszycki S.* Encyklopedia nauk pomocniczych historii... – S. 231.

⁵¹ *Schneider A.* Archiwa... – S. 148.

⁵² В окремих документах ця подія датується 1881–1882 рр. (ЦДІАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 106). Такі ж дані знаходимо у С. Кутшеби (*Kutrzeba S.* Historia źródeł dawnego prawa polskiego... – S. 410).

⁵³ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 40.

⁵⁴ *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 63; Archiwum krajowe... – S. 69.

⁵⁵ *Chwalewik E.* Zbiory polskie. Archiwa... – S. 374

⁵⁶ ЦДІАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 106, арк. 8, 12.

⁵⁷ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 41.

⁵⁸ *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 63; Archiwum krajowe... – S. 69.

⁵⁹ *Sochaniewicz S.* Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 41; *Robótka H., Ryszewski B., Tomczak A.* Archiwistyka. – Warszawa, 1989. – S. 287; ЦДІАУЛ, ф. 776, оп. 1, спр. 18, арк. 2–3.

⁶⁰ *Dąbkowski P.* Krajowe archiwum... – S. 64.

⁶¹ *Ciara S.* Archiwa a uniwersytety... – S. 81. Прийом депозитів актів громад вимагав розширення меж територіальної компетенції Львівського та Краківського архівів. Акти громад повинні були депонуватися в архів, що вже зберігав книги гродські і земські з території, на якій знаходилася громада.

Проблему вирішили у той спосіб, щоб Львівський архів мав зберігати документи Східної Галичини аж до Перемишля, а Краківський – Західної.

⁶² *Polackówna H. Oswald Marjan Balzer* (ur. 23 stycznia 1858 r. w Chodorowie – zm. 11 stycznia 1933 r. we Lwowie) // *Archeion*. – 1933. – Т. 11. – S. 14.

⁶³ ЦДІАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 118, арк. 4–5 зв. За іншими даними архів отримав архівні матеріали 64 громад у кількості 195 пергаментних, 521 паперових документів і 506 книг (ЦДІАУЛ, ф. 776, оп. 1, спр. 18, арк. 3).

⁶⁴ П. Домбковський подає 46 громад (*Dąbkowski P. Archiwum krajowe... – S. 71*).

⁶⁵ *Sochaniewicz S. Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 51*.

⁶⁶ *Dąbkowski P. Archiwum krajowe... – S. 71*.

⁶⁷ *Chwalewik E. Zbiory polskie. Archiwa... – S. 374*.

⁶⁸ Існують розбіжності у датуванні проведення відбору і передачі метрик. Одні дослідники цю подію датують 1905–1907 рр. (*Nowacki R. Oswald Balzer – dyrektor Archiwum akt grodzkich i ziemskich we Lwowie // Archeion*. – 2000. – Т. 101. – S. 66; *Polackówna H. Oswald Marjan Balzer... – S. 14*); інші – 1907 р. (*Chwalewik E. Zbiory polskie. Archiwa... – S. 375*). С. Соханевич, описуючи повний перебіг справи, датує її 1903–1907 рр. (*Sochaniewicz S. Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 53*), П. Домбковський – 1903–1908 рр. (*Dąbkowski P. Oswald Balzer. Życie i dzieła. (1858–1933)*. – Lwów, 1934. – S. 97–98). Різні датування знаходимо і в архівних документах – 1903–1907 рр. (ЦДІАУЛ, ф. 776, оп. 1, спр. 18, арк. 4), 1903–1908 рр. (ЦДІАУЛ, ф. 145, оп. 1, спр. 7, 114).

⁶⁹ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 24.

⁷⁰ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 48.

⁷¹ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 72.

⁷² ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 48 зв.

⁷³ *Dąbkowski P. Oswald Balzer... – S. 99*.

⁷⁴ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 72 зв.

⁷⁵ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 72.

⁷⁶ *Sochaniewicz S. Archiwum krajowe aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 53*.

⁷⁷ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 73 зв.

⁷⁸ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 114, арк. 72.

⁷⁹ *Dąbkowski P. Oswald Balzer... – S. 98*.

⁸⁰ ЦДІАЛ України, ф. 145, оп. 1, спр. 7, арк. 40.

⁸¹ *Nowacki R. Oswald Balzer – dyrektor Archiwum akt grodzkich i ziemskich we Lwowie... – S. 66*; *Dąbkowski P. Oswald Balzer... – S. 98*.

⁸² *Dąbkowski P. Oswald Balzer... – S. 97*.

Володимир ДОЛІНОВСЬКИЙ

Організація та комплектування Бернардинського архіву у Львові (1784–1918 рр.)

Розглянуто передумови створення, основні етапи організації та діяльності Бернардинського архіву у Львові. Відображено шляхи формування архівних збірок. Охарактеризовано документальний склад архіву та наукову цінність джерел.

Ключові слова: архів; архівний депозит; гродські і земські акти; ґрунтові метрики; індекс.

УДК 930.253 (477.83/. 86) “1784–1918”

Владимир ДОЛИНОВСКИЙ

**Организация и комплектация Бернардинского архива
во Львове (1784–1918 гг.)**

Рассмотрены предпосылки создания, основные этапы организации и деятельности Бернардинского архива во Львове. Отображены пути формирования архивных собраний. Охарактеризован документальный состав архива и научная ценность источников.

Ключевые слова: архив; депонированное хранение; гродские и земские акты; кадастровые книги; алфавит.

УДК 930.253 (477.83/. 86) “1784–1918”

Volodymyr DOLINOVSKYI

**Organization and supplementation of Bernardine Archives
in Lviv (1784–1918)**

The prerequisites for creation, main stages of organization and activity of Bernardine Archives in Lviv are examined. Ways of archive collections compilation have been highlighted. The documentary funds of the archives and scientific value of sources have been characterized.

Key words: archives; deposit; the record books; cadastre; index.

UDK 930.253 (477.83/. 86) “1784–1918”